

Warszawa, dnia 23 marca 2018 r.

03980200029116
RPW/9599/2018 P
2018-03-27

DL-I-071-5/18

dot. BPS.DKS.KPCPP.0330.205.2018

Pan

Robert Mamątow

**Przewodniczący Komisji Praw Człowieka,
Praworządności i Petycji**

Szanowny Panie Przewodniczący,

W odpowiedzi na pismo z dnia 15 lutego 2018 r., przy którym przekazano kopię petycji wniesionej przez pana Kacpra Lipińskiego, w sprawie podjęcia inicjatywy legislacyjnej dotyczącej zmiany ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 300), zwanej dalej „ustawą o kosztach sądowych”, zawierające prośbę o przedstawienie opinii w zakresie potrzeby zwolnienia z opłaty stałej spadkobierców składających oświadczenie o odrzuceniu spadku, uprzejmie przedstawiam następujące stanowisko.

Zgodnie z art. 1018 § 3 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. z 2017 r. poz. 459, z późn. zm.), dalej: „k.c.”, oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku składa się przed sądem lub przed notariuszem. Można je złożyć ustnie lub na piśmie z podpisem urzędowo poświadczonym.

W myśl art. 1015 § 1 k.c. oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku może być złożone w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania. Począwszy od dnia 18 października 2015 r., tj. wejścia w życie *ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 539)*, brak oświadczenia spadkobiercy w terminie określonym w § 1 jest jednoznaczny z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza (art. 1015 § 2 k.c.).

Tak więc, niezłożenie w chwili obecnej oświadczenia o odrzuceniu spadku nie pociąga dla spadkobiercy szczególnie negatywnych skutków, także w sytuacji, gdy w skład spadku wchodzi dłuży. Następuje bowiem przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza,

a spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe wyłącznie do wartości stanu czynnego spadku ustalonego w wykazie inwentarza albo spisie inwentarza (art. 1031 § 2 zd. 1 k.c.).

Podkreślić należy, że zasadą postępowania cywilnego jest jego odpłatność. Na koszty sądowe składają się opłaty sądowe oraz wydatki związane z czynnościami podejmowanymi w konkretnej sprawie (art. 2 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych).

Jeżeli spadkobierca wyraża wolę złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku, jest zobowiązany do uiszczenia niewygórowanej opłaty od wniosku. Przepis art. 49 ust. 1 pkt 4 ustawy o kosztach sądowych przewiduje pobranie jednakowej opłaty stałej w wysokości 50 złotych od wniosków o odebranie oświadczenia o przyjęciu spadku oraz o odrzuceniu spadku.

Zgodnie z art. 126² § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 155, z późn. zm.), dalej „k.p.c.”, sąd nie podejmie żadnej czynności na skutek pisma, od którego nie została uiszczona opłata, a bezskuteczny upływ terminu wyznaczonego do jej uiszczenia powoduje zwrot pisma bez jakichkolwiek skutków (art. 130 § 2 k.p.c.). Nieuiszczenie opłaty od wniosku o złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku nie skutkuje automatycznym i definitywnym zamknięciem spadkobiercy drogi sądowej, albowiem wniosek taki może zostać złożony ponownie.

Podkreślić też należy, że obowiązek wniesienia opłaty nie ma charakteru bezwzględnego, albowiem ustawodawca przewiduje możliwość zwolnienia od kosztów sądowych osób, dla których ich uiszczenie jest nadmiernym obciążeniem. Na podstawie art. 102 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych osoba fizyczna, która nie może ponieść kosztów sądowych bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny, może wystąpić z wnioskiem o zwolnienie z obowiązku ich uiszczenia. Do wniosku tego powinno być dołączone oświadczenie tej osoby obejmujące szczegółowe dane o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania (art. 102 ust. 2 ustawy o kosztach sądowych).

Jak wynika z powyższego, nawet w sytuacji obowiązku uiszczenia stosunkowo niewysokiej opłaty od wniosku o złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku, istnieją instrumenty prawne zapewniające każdemu ze spadkobierców dostęp do sądu w celu realizacji ochrony jego praw.

Postulowane w petycji zniesienie opłaty sądowej miałyby dotyczyć wyłącznie wniosku o złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku. Tym samym od wniosku o złożenie oświadczenia o przyjęciu spadku nadal pobierana byłaby opłata. Nadal też spadkobiercy ponosiliby koszty złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku składanego przed notariuszem.

Istotnym jest, że koszty sądowe są tradycyjnie uznanym instrumentem polityki państwa służącym do regulowania relacji stron stosunków procesowych oraz - w szerszym ujęciu - stymulowania decyzji jednostek co do sposobu prowadzenia swoich interesów i doboru środków ich ochrony (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 września 2004 r., P 4/04).

Należy mieć na uwadze, że koszty sądowe spełniają liczne funkcje: społeczne, fiskalne, a także służebne wobec wymiaru sprawiedliwości. Funkcja społeczna oznacza wpływ, jaki koszty postępowania wywierają na życie społeczne w sensie pozytywnym (ograniczenie pieniądza, minimalizacja zachęt do ochrony fikcyjnych interesów itd.), jak i negatywnym (np. utrudnienie dostępu do wymiaru sprawiedliwości, zaburzenia funkcjonowania zasady faktycznej równości uczestników postępowania). Funkcje fiskalne polegają na uzyskaniu częściowego przynajmniej zwrotu kosztów funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. Funkcje służebne wobec wymiaru sprawiedliwości to przede wszystkim wpływ kosztów na zachowania stron w trakcie procesu (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 czerwca 2008 r., P 37/07).

Z uwagi na fiskalną funkcję kosztów sądowych, proponowane zniesienie opłaty od wniosku o odebranie oświadczenia o odrzuceniu spadku uniemożliwiłoby uzyskanie chociażby częściowego zwrotu kosztów postępowania. Podkreślić należy, że wysokość opłat sądowych, pozostając w ścisłym związku z przedmiotem sprawy, może być uzasadniona nakładami na konkretne postępowanie, w zależności bowiem od stopnia jego zawichości różny jest stopień zaangażowania aparatu państwowego.

W sprawie, zarówno o odebranie oświadczenia o przyjęciu spadku, jak i o odrzuceniu spadku, należy przeprowadzić szereg czynności o charakterze techniczno-biurowym (zarejestrowanie sprawy, założenie akt, przesłanie korespondencji itp.). Ponadto zachodzi również potrzeba wyznaczenia terminu posiedzenia sądowego z udziałem spadkobiercy. Wszystkie te czynności wymagają zaangażowania pracowników sekretariatu oraz sędziów bądź referendarzy, co z kolei pociąga za sobą wymierne koszty. Natomiast nakład pracy

i środków w obu tych postępowaniach jest porównywalny, o ile nie identyczny, gdyż różnica zachodzi jedynie w treści składanego oświadczenia.

Zapisana w art. 32 Konstytucji zasada równego traktowania wymaga, aby podmioty znajdujące się w sytuacjach porównywalnych, wykazujące się wspólną cechą relewantną, traktowane były tak samo, czyli według jednakowej miary i bez zróżnicowań zarówno dyskryminujących, jak i faworyzujących. Nieuzasadnione obiektywnie różnicowanie lub odmienne traktowanie podmiotów jest zakazaną z jakiegokolwiek powodu dyskryminacją (wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 listopada 1995 r., K. 17/95, oraz z dnia 18 kwietnia 2000 r., K. 23/99).

Analiza propozycji legislacyjnej zawartej w petycji rodzi obawy o zachowanie zasady równości, wynikającej z art. 32 Konstytucji. Cechą relewantną wnioskodawców zamierzających złożyć oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku jest tożsamość trybu rozpatrywania ich wniosków oraz fakt bycia spadkobiercą. Odnosząc się do pierwszej okoliczności, jak wskazano wyżej, czynności sądowe odnośnie obu oświadczeń wymagają jednakowego nakładu czasu i środków, a różnią się wyłącznie treścią oświadczenia. Odnośnie drugiej okoliczności, zarówno osoba, która zamierza złożyć oświadczenie o przyjęciu spadku, jak i ta, która chce spadek odrzucić, mają status spadkobiercy.

Tak więc, z uwagi na powyższe oraz mając na względzie nakład czasu, środków i zakres postępowania, wydaje się niezasadne różnicowanie tych dwóch kategorii spadkobierców, a tym samym zwalnianie jednej z nich od opłaty sądowej.

Ponadto należy mieć na uwadze, że proponowana zmiana, polegająca na zwolnieniu z opłaty stałej spadkobierców składających oświadczenie o odrzuceniu spadku, spowoduje zmniejszenie dochodów sektora finansów publicznych. Zgodnie z danymi statystycznymi Ministerstwa Sprawiedliwości w 2017 r. (sprawozdanie MS-Slr w sprawach cywilnych) sądy rozpatrzyły 32 799 spraw o odebranie oświadczenia w przedmiocie przyjęcia lub odrzucenia spadku przed sądem. Biorąc pod uwagę opłatę stałą w wysokości 50 zł i zakładając, że w każdej z tych spraw doszłoby wyłącznie do odebrania jednego oświadczenia (mając świadomość, że w praktyce jest ich w większości przypadków zdecydowanie więcej) daje łączną kwotę 1,639 miliona złotych rocznie. Należy więc oczekiwać, że w wyniku tej zmiany część z tych środków nie trafiłaby do budżetu państwa.

Z uwagi na funkcję społeczną kosztów sądowych, zachodzi obawa, że brak opłaty od wniosku o złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku, wobec faktu zachowania opłaty od wniosku o złożenie oświadczenia o przyjęciu spadku, może kształtować decyzje spadkobierców w kierunku nie zawsze racjonalnie uzasadnionym i dla spadkobierców korzystnym, a opartym w dużej mierze na wysokości ponoszonych przez nich kosztów.

Ponadto, brak opłaty sądowej od wniosków o złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku może doprowadzić do wzrostu liczby wniosków składanych do sądu, zwłaszcza że sporządzenie aktu notarialnego, dokumentującego oświadczenie o odrzuceniu spadku, w dalszym ciągu pozostawałoby odpłatne.

Z powyższych względów, postulat legislacyjny zgłoszony w petycji nie wydaje się zasługiwać na uwzględnienie.

2 *po usiemiem*

z upoważnienia
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI

Marcin Warchoń
PODSEKRETARZ STANU